

debatt@klassekampen.no

KRONIKK  
& DEBATT

«Loven må endres og godkjenne det skritt Riksadvokaten ikke kunne ta. Som foreslått av de ledende rettslærde på området, må man tillate assistert selvmord. Den endrede rettoppføtning hos allmennheten bør, som tilfellet var i abortsaken, imøtekommes av lovgiverne.»

Jarle Ofstad. Kronikk, side 14. ►



Kun en skrikende egoistisk minoritet?

# Homo economicus



Ingvild Almås

KRON  
OG MYNT

**Hvor mange ganger** har vi ikke hørt fra familiemedlemmer, naboer eller kollegaer at «Jeg synes jammen meg vi betaler mye skatt» eller «Det er ikke rettferdig at de får så mye de som ikke bidrar i det hele tatt», uten at vedkommende reflekterer selv over at de som betaler mye skatt også er de som tjener mye penger.

Bygget på slike utsagn, men også debatter som går i media, kan det se ut som om nordmenn bryr seg mest om seg selv og lite om andre. Vi får inntrykk av at hvis noen av oss kan få det bedre, bryr vi oss lite om at det kan gå ut over andre og mer trengende personer.

**Disse utsagnene** står i skarp kontrast til hva vi finner i eksperimenter der vi kartlegger nordmenns moralske preferanser. Tvert imot er det slik at de aller fleste er villig til å gi penger til en annen person, selv om de ikke kjenner vedkommende og selv om de aldri vil møte vedkommende igjen.

I situasjoner der en person kan diktere hvor stor del av en pott med penger som skal gis til en annen og hvor mye som skal gå direkte til personen selv, viser det seg at man i gjennomsnitt foreslår å beholde mellom 60 og 70 prosent selv.

Dette betyr at egeninteressen spiller en viss rolle. Hvis en kun var opptatt av å opptre på en moralsk eller rettferdig måte, skulle en i gjennomsnitt beholde 50 prosent av pengene.

Likevel – å foreslå at en person som en aldri kommer til å møte, og som en ikke vet hvem er, skal motta 30–40 prosent av totalsummen, vitner om store avvik fra de rene egoistiske økonomiske insentivene («ta mest til seg selv»).

**Eksperimenter** er en metode som har vært kjent lenge i psykologifaget – og økonomer har særlig det siste tiåret forstått viktigheten av å studere personers avveininger og beslutninger i ulike valgsituasjoner. For eksempel kan økonomiske eksperimenter avdekke



ILLUSTRASJON: KNUIT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

hvordan folk gjør avveininger mellom egen vinning og det å opptre på en moralsk måte.

Måten dette kan foregå på, er at personer (barn, studenter eller representative utvalg av den norske befolkning) blir invitert inn i et datalaboratorium der de sitter med en datamaskin foran seg og blir bedt om å ta forskjellige valg. De valgene de tar får konsekvenser for hvor mye de tjener på å delta i eksperimentet.

Et slikt enkelt eksperiment kan være

slike enkle eksperimenter at studenter, voksne og barn foreslår å beholde ca. 60–70 prosent selv.

**Hvis en tenker** på vanlige skattebetalere, så er jo dette i størrelsesorden det en ville betale i skatt (30–40 prosent av egen inntekt). Og tatt i betraktning at skattebetalere faktisk ikke gir fra seg det de betaler i skatt til andre, men derimot investerer dem i forsikring gjennom velferdsstaten, skolegang til sine barn og plass på sykehus og eldrecentre når de blir eldre, er det da slik at dagens system underutnytter nordmenns vilje til å opptre som moralske individer i et samfunn?

Eller er det slik at systemet vi har i dag akkurat treffer nordmenns preferanser? Har familiemedlemmer, naboer og kollegaer lite innsikt i hva de faktisk ønsker selv? Eller er det noen røster som høres bedre enn andre, slik at en egeninteressert minoritet oppleves som en stemmegivende majoritet?

Ingvild Almås

Postdoktor ved Institutt for Samfunnsøkonomi, Norges Handelshøyskole  
ingvild.almas@nhh.noØkonomene Ingvild Almås, Ali Esbati, Marianne Marthinsen og Erik S. Reinert skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på [www.okonominettverket.no](http://www.okonominettverket.no).

## PÅ TEPPE

### Snakk og tenkning

TV 2s sportsanker **Davy Wathne** er fortvilet over at et opptak der han og medkommentator Frode Olsen sitter og småprater – blant annet om bergenske kvinner – er lagt ut på YouTube.

«Det er jo kameraer

overalt, og her på huset gjør man opptak hele tiden.» sier en oppgitt Wathne til VG Nett – og han kommer med følgende hjertesukk om hva dette har lært ham: «Det er tydelig at man må tenke seg om før man snakker».

Aldri så galt at det ikke..



Har begynt å tenke.

### Full enighet

**Carl I. Hagen** er intervjuet på Dagbladet.no om bråket rundt arbeidsmetodene til **Human Rights Service (HRS)**.

Hagen er stolt over at Frp har støttet HRS, som han kaller «den eneste

tenketanken med et fornuftig synspunkt». Det er fordi HRS har «advart og advart» mot det Hagen kaller «enorme problemer og utfordringer med den fremmedkulturelle innvandringen til Norge».

Disse problemene og utfordringene gidder ikke Hagen utdype overfor Dagbladets journalist, siden «du er den eneste som ikke skjønner».

Og det får oss jo til å lure. Hvis absolutt alle andre er enige om dette – hva skal Hagen med HRS da?

### Fornyelser

**Frp** har også gått ut med et krav om «variasjon og fornyelse» hos gatemusikantene i Oslo – noe som får en av våre mange observante lesere til å stusse på om det ikke var sånn at Frp alltid har insistert på at alle skal behandles likt – og en skal kreve det samme av seg selv som av andre?



Fornuftig.